

Financial and economic performance of the dairy industry of Ukraine

Mykhaylo Arych, Olena Gnatenko

National University of Food Technologies, Kyiv, Ukraine

Abstract

Keywords:

Dairy
Enterprise
Income
Dynamics

Article history:

Received 20.12.2013
Received in revised form
02.02.2014
Accepted 28.02.2014

Corresponding author:

Mykhaylo Arych
E-mail:
arychmisha@gmail.com

Introduction. Analysis of financial and economic performance of dairy enterprises is important to determine the overall status and quality of their operations and predict trends.

Materials and methods. Financial and economic results obtained from the State Statistics Service of Ukraine. Processed modern literature of leading Ukrainian and foreign scientists. Methods used statistical observation, analysis, grouping.

Results. The peculiarities and problems functioning dairy processors Ukraine and priority areas of development and measures to improve the financial and economic state of the data entities. The dynamics and structure of the financial and economic performance of the dairy industry in 2008-2012. During this period, increased in absolute value and income as the economic result and net income (loss) - as finance, whose dynamics is characterized by a gradual decrease in the loss and the formation of profit at the end of the period of analysis. The income of the dairy industry in this period increased by 53.1%. The growth rate ranged from 1.2% to 34.6%. The financial results of the dairy industry in the form of net income (loss) was negative, as the loss exceeds income received by enterprises, and only at the end of the study period, the dairy industry has received a net profit.

УДК 637.1

Фінансово-економічні результати діяльності підприємств молочної промисловості України

Михайло Арич, Олена Гнатенко

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

Вступ

Сучасний етап розвитку молочної промисловості України характеризується неоднозначними темпами виробництва та постійним пошуком ефективних варіантів ведення господарства, на що вплинула і світова економічна криза, і ринкові умови, що вимагають від менеджерів топ-рівня прийняття найбільш раціональних управлінських рішень для створення конкурентних переваг, утримання чи збільшення частки ринку збуту виробленої продукції. Особливої уваги під час вивчення молочної галузі потрібно приділити дослідженню фінансово-економічних результатів її підприємств, що дозволить виявити тенденції даних показників, аналізуючи які можна судити про стан системи управління підприємствами в цілому та результатами їх діяльності зокрема.

Матеріали і методи

Молочна галузь є однією з основних у структурі харчової промисловості, тому аналізу її фінансово-економічного стану та показників діяльності приділена увага багатьох науковців, серед яких ґрунтовні дослідження складають праці таких вчених, як: Кобрин Л.М., Яхно Т.П., Ніколаєва В.П., Васильчак С.В., Шелест О.Л., Семененко О.Г., Кобута І.В., Клочко В.М., Якимчук Т. В. та багато інших. В основному вони аналізують ефективність функціонування молочної галузі та основних показників діяльності підприємств, таких як дохід, прибуток, кількість виготовлення продукції у натуральних та вартісних показниках, а також стан і перспективи розвитку ринку молочних продуктів. Крім цього, фактичні дані по фінансово-економічних результатах молочної промисловості були надані Державною службою статистики України. У процесі дослідження використовувались такі методи, як статистичне спостереження, аналіз, групування, табличний і графічний методи, що дозволило зробити глибокі та науково-обґрунтовані висновки.

Результати і обговорення

Молочна галузь України є однією з ключових у сфері харчової промисловості, що пояснюється як її важливістю та економічним потенціалом, так і необхідністю продуктів виробництва у структурі споживання населення. Існуючий фінансовий стан підприємств молочної промисловості України дає чітке бачення позитивної перспективи розвитку галузі та підвищення ефективності функціонування підприємств молочних товарів.

Функціонування підприємств з виробництва молока та молочних продуктів має свої специфічні господарські та організаційні особливості:

- короткий термін зберігання продукції у сирому вигляді, що потребує пошуку каналів його оперативної реалізації або короткотривалого зберігання у відповідних умовах;

- наявність широкого асортименту продуктів переробки;

- значна лікувальна значимість молока певною мірою орієнтує його виробництво на певний сегмент ринку, це передусім діти та особи похилого віку;

- висока трудомісткість виробництва, що призводить до того, що праця може виступати лімітуючим фактором;

- необхідність великих капіталовкладень, пов'язаних з введенням в експлуатацію і утриманням відповідних будівель і споруд;

- потреба у кооперації і інтеграції, зумовлена необхідністю використання кормів та клопіткою переробкою молока.

Аналізуючи фінансово-економічні результати діяльності підприємств, можна констатувати, що динаміка їх вартісних значень за досліджуваний період була позитивною. Так, темп приросту доходу (виручки) від реалізації продукції поточного періоду до попереднього за 2008-2012 роки перебував у діапазоні від 1,2% до 34,6%, причому даний показник економічних результатів змінювався від 23588 млн. грн. у 2008 році і до 36112,7 млн. грн. у 2012 році (рис. 1).

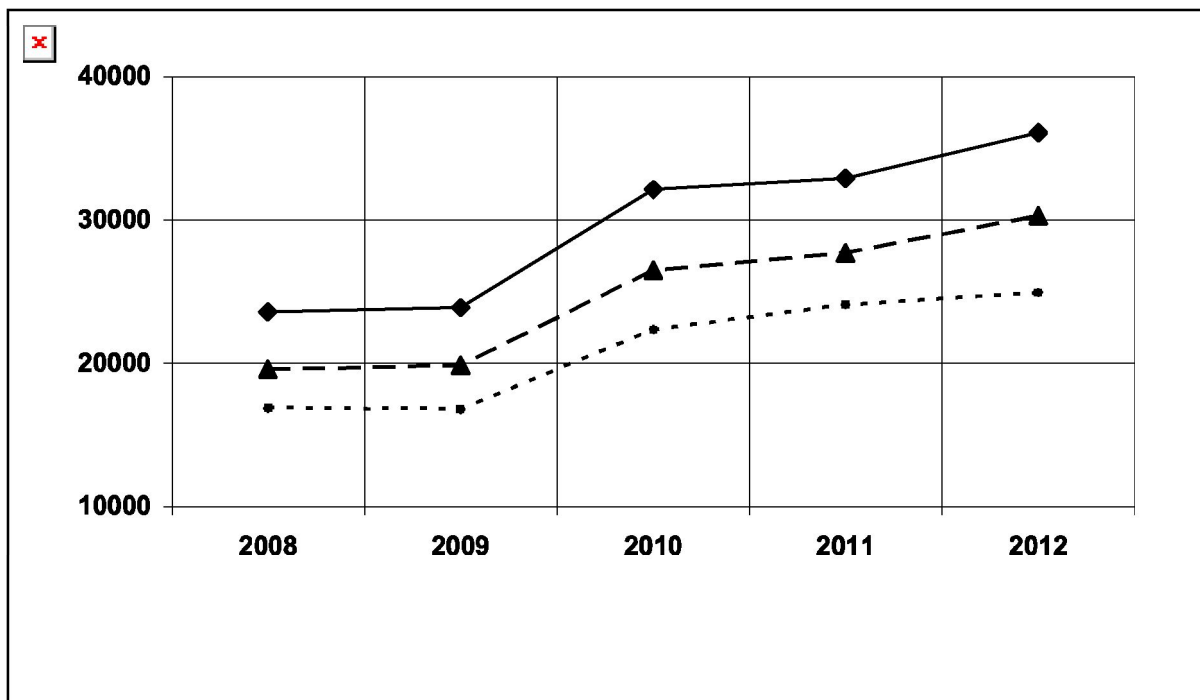


Рис. 1. Динаміка доходу та собівартості продукції підприємств молочної промисловості України*

*Дані наведено без урахування зміни підприємствами основного виду діяльності.

Дані наведено без урахування діяльності банків і бюджетних установ.

Джерело – Державна служба статистики України.

Дохід (виручка) від реалізації продукції підприємства та чистий дохід зростали практично паралельно, таким чином темп приросту поточного року до попереднього за 2008-2012 роки коливався в межах від 1,18% до 33,62%, що приблизно аналогічно

показнику доходу (виручки) від реалізації. Крім того, якщо порівнювати показники чистого доходу 2008 року та 2012 року, то загальне збільшення становило 54,49%.

Сьогодні підприємства подають різні форм звітності залежно від особливостей їх створення та функціонування. Щодо фінансово-економічних результатів, то вони відображаються у формі №2-м, що використовують суб'єкти малого підприємництва та представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також у формі №2 «Звіт про фінансові результати» для всіх інших підприємств.

У структурі фінансово-економічних результатів основна питома вага припадає на підприємства, які не відносяться до суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності. Так, частка їх доходу (виручки) від реалізації продукції за 2008-2012 роки коливалася в межах від 96,48 % до 98,0 %, а на суб'єктів, що використовують скорочену фінансову звітність доходу припадає відповідно від 2,0 % до 3,52 % (табл. 1).

Таблиця 1

Структура доходу (виручки) від реалізації продукції підприємств молочної промисловості залежно від форм фінансової звітності

Показник	Питома вага, %				
	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Дохід від реалізації продукції, в т.ч.:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
за формою № 2	98,00	98,00	96,48	97,45	96,74
за формою № 2-м	2,00	2,00	3,52	2,55%	3,26

У структурі фінансово-економічних результатів молочної промисловості основна питома вага припадає на підприємства, які не відносяться до суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності. Частка їх доходу від реалізації продукції за 2008-2012 роки коливалася в межах від 96,48 % до 98,0 %, а на суб'єктів, що використовують скорочену фінансову звітність доходу припадає відповідно від 2,0 % до 3,52 %.

Переважання абсолютного значення економічного результату – доходу (виручки) від реалізації продукції підприємств, які не відносяться до суб'єктів малого підприємництва і представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, у структурі загальної суми результату всіх підприємств є логічним та очевидним у сучасній економіці України. Однак, такі підприємства, незважаючи на свої особливості все-таки створюють досить значний об'єм фінансово-економічних результатів.

Кінцевий фінансовий результат, отриманий підприємствами молочної промисловості разом по Україні протягом досліджуваного періоду 2008-2012 років, мав позитивну тенденцію до зменшення абсолютної суми збитку з 1960,7 млн. грн. до прибутку в розмірі 823,3 млн. грн. у 2012 році. Цього ж року збиток зменшився до рекордно низького значення за досліджуваний період до 410,8 млн. грн. (рис. 2).

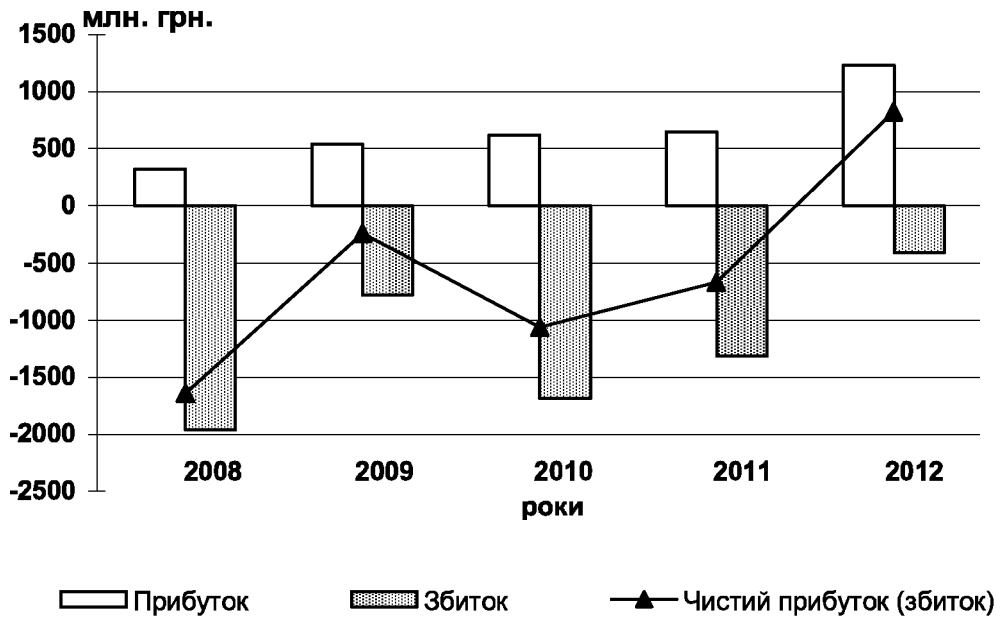


Рис. 2. Динаміка кінцевих фінансових результатів підприємств молочної промисловості

Виходячи з рис. 2 видно, що протягом 2008-2012 років сума прибутку отриманого підприємствами молочної промисловості збільшувалася, натомість збиток ввесь час зменшувався, що і привело до кінцевого фінансового результату у 2012 році у вигляді чистого прибутку розміром 823,3 млн. грн. При цьому абсолютне відхилення, у даному випадку зменшення збитку та збільшення чистого прибутку підприємств галузі було від 393,8 млн. грн. і до 1493 млн. грн., таким чином у кінці досліджуваного періоду чистий прибуток зріс на 2462,4 млн. грн., що відповідає зменшення початкової суми чистого збитку у 2008 році на 150,23 %.

Чистий прибуток (збиток) підприємств молочної промисловості України за 2008-2012 роки характеризується поступовим переходом від отриманого від'ємного результату до позитивного у розмірі 823,2 млн. грн., що сформований враховуючи збиток у сумі 60,0 млн. грн. суб'єктів малого підприємництва та представництв іноземних підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

Структура чистого прибутку підприємств молочної промисловості залежно від форм фінансової звітності

Показник	Питома вага, %				
	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
Чистий прибуток (збиток), в т.ч.:	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
за формою №2	86,91	96,14	98,94	84,34	107,29
за формою №2-м	13,09	3,86	1,06	15,66	-7,29

Питома вага чистого прибутку (збитку) суб'єктів малого підприємництва та представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності у структурі загального кінцевого фінансового результату протягом 2008-2012 років коливається в межах від 1,06 % (2010 рік) до 15,66 % (2011 рік), при чому таким результатом для вказаних підприємств був збиток.

Значною мірою проблеми на ринку молока і молочної продукції можна звести до наступного:

- несвоєчасність розрахунків переробних і закупівельних підприємств;
- зниження купівельної спроможності населення;
- послаблення державного регулювання економічних процесів на ринку молочної продукції;
- несприятлива для сільськогосподарських виробників фінансово-кредитна та податкова політика уряду;
- низький рівень оснащення сучасними машинами, механізмами і технологіями;
- високі праце- і енергомісткість виробництва молока.

Узагальнюючи інформацію про динаміку фінансово-економічних результатів підприємств молочної промисловості України, доцільно проаналізувати темпи їх приросту за досліджуваний період (табл. 3).

Таблиця 3
Темпи приросту фінансово-економічних результатів підприємств молочної промисловості України

Показник	Темп приросту, %				
	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2012/2008
Дохід (виручка) від реалізації продукції, у т.ч.:					
за формою №2	1,23	34,62	2,41	9,69	53,10
за формою №2-м	1,24	32,52	3,45	8,89	51,13
за формою №2-м	0,93	137,52	-26,00	40,58	149,41
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції					
за формою №2	1,18	33,62	4,51	9,33	54,49
за формою №2	1,22	31,51	5,61	8,53	52,57
за формою №2-м	-0,63	137,12	-25,21	40,07	146,86
Чистий прибуток (збиток)					
за формою №2, у т.ч.:					
за формою №2,	-85,30	341,47	-37,03	-222,94	-150,23
у т.ч.:	-83,74	354,32	-46,32	-256,39	-162,01
чистий прибуток	68,66	15,04	4,01	90,15	283,74
чистий збиток	-55,67	116,56	-27,59	-71,10	-79,91
за формою №2-м	-95,67	21,51	828,32	-42,80	-72,04

Виходячи з даних табл. 3, видно, що в цілому по більшості показників та років аналізу простежуються позитивні значення темпів приросту. Така ситуація

характерна переважно для доходу (виручки) від реалізації, а для чистого прибутку (збитку) дані показники є в основному від'ємними, так як досить часто протягом 2008-2012 років кінцеві фінансові результати змінювались з чистого прибутку на чистий збиток та навпаки.

Ефективність виробництва та здатність створювати фінансово-економічні результати в розмірах, необхідних для стабільного функціонування підприємств, характеризує відносний показник рентабельності, конкретне значення якого розраховується діленням фінансово-економічного результату на абсолютну величину показника витрат, рентабельність якого знаходиться. Тому, на основі даних зведеного бухгалтерського балансу та фінансово-економічних результатів досліджуваної галузі харчової промисловості доцільно проаналізувати показники рентабельності (табл. 4).

Таблиця 4

**Динаміка показників рентабельності (збитковості) підприємств
молочної промисловості України, %**

№ п/п	Показник фінансово- економічного результату	Період				
		2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік
1	Рентабельність (збитковість) власного капіталу	-65,9	-8,3	-32,3	-21,8	20,5
2	Рентабельність (збитковість) активів	-10,3	-1,3	-4,3	-2,4	2,7
3	Рентабельність (збитковість) необоротних активів	-30,3	-3,9	-17,0	-9,9	11,0
4	Рентабельність (збитковість) оборотних активів	-15,7	-1,9	-5,9	-3,2	3,6
5	Рентабельність (збитковість) позикового капіталу	-12,3	-1,5	-5,1	-2,7	3,2
6	Рентабельність (збитковість) продажу	-6,9	-1,0	-3,3	-2,0	2,3

Розглядаючи основні показники рентабельності підприємств молочної промисловості України потрібно зазначити, що відповідно до зміни кінцевого фінансового результату із збитку на початку періоду дослідження до прибутку у кінці, змінювались і вказані показники із збитковості до рентабельності.

Таким чином, враховуючи сучасний стан фінансово-економічних результатів підприємств та особливості їх розвитку для усунення недоліків функціонування і забезпечення прогресивного розвитку необхідно здійснити впровадження у виробництво молочної промисловості системи заходів, зокрема:

- інтенсифікації виробництва на основі залучення вітчизняних та іноземних інвестицій;
- стимулювання безпосередніх виробників продукції з метою нарощування виробництва і товарообігу;
- економічного регулювання раціональної структури землеробства і тваринництва та ринків збуту продукції на основі цільових продовольчих програм;
- удосконалення фінансово-кредитної, податкової, бюджетної політик держави;

- введення системи державного контролю за цінами для гарантованої прибутковості виробництва молока й забезпечення раціонального співвідношення попиту і пропозиції на ринку молока та молокопродукції.

Висновки

Простежується позитивна динаміка збільшення абсолютних показників їх виміру, таких як дохід (виручка) від реалізації продукції, як економічний результат, та чистий прибуток (збиток), як фінансовий результат. Так, дохід підприємств молочної галузі протягом досліджуваного періоду зріс з 23588 млн. грн. у 2008 році до 36112,7 млн. грн. у 2012 році, таким чином він збільшився на 12524,7 млн. грн. або на 53,1 % порівнюючи з показником на початку періоду аналізу. Темп приросту при цьому коливався в межах від 1,23 % до 34,62 %. Фінансовий результат молочної промисловості у вигляді чистого прибутку (збитку) був негативним, так як збиток перевищував отриманий підприємствами прибуток, і лише у кінці періоду дослідження молочна промисловість одержала чистий прибуток.

Фінансово-економічні результати підприємств молочної промисловості України за досліджуваній період показують позитивну динаміку збільшення кількісного та якісного складу, ще безперечно характеризує молочну галузь як одного із лідерів харчової промисловості країни.

Література

1. Васильчак С.В. Особливості функціонування ринку молока і молочної продукції [Електронний ресурс] / С.В. Васильчак. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltsu/15_4/357_Wasylczak_15_4.pdf.
2. Зацна Л. Тенденції споживання якісних молочних продуктів на українському та зарубіжному ринках [Електронний ресурс] / Л. Зацна. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/jee/ua/2011_1/jee-1-ua/06Z_ua.pdf.
3. Ключко В.М. Прогнозування й моделювання конкурентоспроможності виробництва молока в регіоні [Текст] / В.М. Ключко // Бізнес Інформ. – 2011. – № 1. – С. 43 – 49.
4. Кобрин Л.М. Ефективність функціонування молотпереробних підприємств на ринку молочної продукції [Електронний ресурс] / Л.М. Корбин. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/PORTAL/Chem_biol/Vsna/ekon/2011_6_1/14.pdf.
5. Кобута І.В. Державна політика регулювання молочного сектору для забезпечення продовольчої безпеки країни в зв'язку із вступом до СОТ та євроінтеграційними процесами [Електронний ресурс] / І.В. Кобута. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_141/09kiv.pdf.
6. Лисюк В.М., Чмут Г.В., Шлафман Н.Л. Методологія секторного аналізу продовольчого ринку (на прикладі ринку молока і молочної продукції) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/agroin/2012_4-6/12_46_02.pdf.
7. Ніколаєва В.П. Розвиток харчової промисловості та формування доходів з операційної діяльності підприємств галузі [Електронний ресурс] / В.П. Ніколаєва. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_1-3/NIKOLAEVA.pdf.

8. Семененко О.Г. Прогнозування розвитку молока продуктового комплексу АПК [Електронний ресурс] / О.Г. Семененко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2010_15_1/Semene.pdf.
9. Шелест О.Л. Розвиток молочної промисловості України [Електронний ресурс] / О.Л. Шелест. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/2011_205/knp205_251-254.pdf.
10. Якимчук Т. В. Стан і перспективи розвитку підприємств харчової промисловості України / Т. В. Якимчук // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4 (106). – С. 162 – 168.
11. Яхно Т.П. Стан та особливості розвитку ринку молокопереробної промисловості України [Електронний ресурс] / Т.П. Яхно. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2011_2/APE-2011-02/48-53.pdf.
12. Charles F. Nicholson, Harry M. Kaiser. Dynamic market impacts of generic dairy advertising / Journal of Business Research. – Vol. 61. – Is. 11. – 2008. – Pp. 1125 – 1135.
13. Johan F. M. Swinnen. The Dynamics of Vertical Coordination in Agrifood Chains in Eastern Europe and Central Asia [Електронний ресурс] / Johan F. M. Swinnen. – Режим доступу: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2006/08/28/000011823_20060828122758/Rendered/PDF/370500ECSSD0WP1Eastern0ECA01PUBLIC1.pdf#page=14.
14. Matthew Gorton, John White, Liesbeth Dries, Anatolie Ignat, Gagik Sardaryan, Alexander Skripnik. Dairy Farming and Milk Marketing Relationships in the CIS [Електронний ресурс] / Matthew Gorton, John White and others. – Режим доступу: <http://bellwether.metapress.com/content/76450431p5558060/>.
15. Taras Gagalyuk, Jon H. Hanf. Impact of Retail Internationalization on Agribusiness: The Case of Ukraine [Електронний ресурс] / Taras Gagalyuk, Jon H. Hanf. Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10669860903133310#.UroepNJdXqE>.

References

1. Vasylychak S.V., *Osoblyvosti funktsionuvannia rynku moloka i molochnoi produktsii*, Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/15_4/357_Wasylyczak_15_4.pdf.
2. Zatsna L. *Tendentsii spozhyvannia yakisnykh molochnykh produktiv na ukrainskomu ta zarubizhnomu rynkakh*, Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/jee/ua/2011_1/jee-1-ua/06Z_ua.pdf.
3. Klochko V.M. (2011), Prohnozuvannia y modeliuvannia konkurentospromozhnosti vyrobnytstva moloka v rehioni, *Biznes Inform*, 1, pp 43-49.
4. Kobryn L.M., *Efektivnist funktsionuvannia molopererobnykh pidpriemstv na rynku molochnoi produktsii*, Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/PORTAL/Chem_biol/Vsna/ekon/2011_6_1/14.pdf.
5. Kobuta I.V., *Derzhavna polityka rehuliuвання molochnoho sektoru dlia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky krainy v zviazku iz vstupom do SOT ta yevrointehratsiinymy protsesamy*, Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_141/09kiv.pdf.
6. Lysiuk V.M., Chmut H.V., Shlafman N.L. *Metodolohiia sektornoho analizu prodovolchoho rynku (na prykladi rynku moloka i molochnoi produktsii)*, Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/agroin/2012_4-6/12_46_02.pdf.
7. Nikolaieva V.P. *Rozvytok kharchovoi promyslovosti ta formuvannia dokhodiv z operatsiinoi diialnosti pidpriemstv haluzi*, Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_1-3/NIKOLAEVA.pdf.

8. Semenenko O.H. *Prohnozuvannia rozvytku moloko produktovoho kompleksu APK*, Available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2010_15_1/Semene.pdf.
9. Shelest O.L. *Rozvytok molochnoi promyslovosti Ukrainy*, Available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/2011_205/knp205_251-254.pdf.
10. Yakymchuk T. V. (2010), Stan i perspektyvy rozvytku pidpryemstv kharchovoi promyslovosti Ukrainy, *Aktualni problemy ekonomiky*, 4, pp. 162-168.
11. Yakhno T.P. *Stan ta osoblyvosti rozvytku rynku molokopererobnoi promyslovosti Ukrainy*, Available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2011_2/APE-2011-02/48-53.pdf.
12. Charles F. Nicholson, Harry M. Kaiser (2008), Dynamic market impacts of generic dairy advertising, *Jornal of Business Research*, 61(11), pp. 1125-1135.
13. Johan F. M. Swinnen. *The Dynamics of Vertical Coordination in Agrifood Chains in Eastern Europe and Central Asia*, Available at: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2006/08/28/000011823_20060828122758/Rendered/PDF/370500ECSSD0WP1Eastern0ECA01PUBLIC1.pdf#page=14.
14. Matthew Gorton, John White, Liesbeth Dries, Anatolie Ignat, Gagik Sardaryan, Alexander Skripnik. *Dairy Farming and Milk Marketing Relationships in the CIS*, Available at: <http://bellwether.metapress.com/content/76450431p5558060/>.
15. Taras Gagalyuk, Jon H. Hanf. *Impact of Retail Internationalization on Agribusiness: The Case of Ukraine*, Available at: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10669860903133310#.UpoepNJdXqE>.